

Whakamārama mō te Tūranga

Ingoa Tūranga

Kaihuawaere Haumitanga

Kawenga

Tīma (Haumitanga) o Te Mātāuru

Wāhi

Te Whanga-nui-a-Tara

Kei raro tonu i te

Pou Haumitanga

Rā Arotake Whakamutunga

Kohitātea 2020

Ngā Mātāpono a Te Mātāwai

- *He reo tuku iho te reo taketake o Aotearoa*
- *Ko ngā iwi me ngāi Māori ngā purutanga mauri o te whare o te reo mauri ora*
- *Poua, whakatipuria, tāwaharautia te reo ūkaipo i roto i ngā hapori*
- *Kia raka te mauī, kia raka te katau*
- *Kia ū ki te wairua Māori*

Kōrero mō Te Mātāwai

He hinonga ā-ture motuhake mātou, ka mutu he tōrua ā mātou whāinga. Mahi ai mātou ki:

- Ngā hapori Māori, mā te tāpae tautoko, rauemi me te ara haumitanga mō ngā iwi ki te whanake hōtaka reo Māori e hāngai ana ki ngā hiahia motuhake o te rohe, me
- Ngā umanga a te Karauna e kitea ai te whai wāhi ake a te Kāwanatanga ki te whakarauora i te reo Māori.

E whakahī ana mātou kia noho hei kaihautū ki te hāpai i te reo Māori ki te whānuitanga atu o Aotearoa, me te para huarahi mō te reo Māori e kōrerohia ai, e rangona ai, e noho mārama ai, e arohaina ai e te tangata, ahakoa kei hea e haere ana i tōna ara ki te reo Māori.

Whāinga o te Tūranga

Ko te whāinga o tēnei tūranga ko te tautoko i te whakatinanatanga o te Rautaki Haumitanga a Te Mātāwai me tōna anga.

Ko ngā kawenga a ngā Kaihuawaere Haumitanga ko:

- Te huataki me te whakahaere i ngā rauna haumitanga mō tēnā, mō tēnā Pae Motuhake (kāhui haumitanga ā-rohe)
- Te āwhina i ngā Toihau me ngā mema o ngā Pae Motuhake ki te aromatawai me te tohu i ngā kaupapa tōmua i ngā tono haumitanga mā te:
 - āta tiaki tōtōpū i ngā kōrero tukupū e pā ana ki ngā tūtohunga haumitanga katoa a te Pae Motuhake
 - whakarite pepa tūtohunga haumitanga whai kounga mai i ngā Toihau o ngā Pae Motuhake ki te poari o Te Mātāwai
 - whakahaere hononga ki ngā Kaitono katoa me te whai kia hiranga ngā tikanga whakahaere kirimana ka whāia i ngā tono haumitanga katoa ka whiwhi pūtea.

Mana Tuku

E whai ake nei ngā kawenga whakahaere o tēnei tūranga:

Kaimahi Rauemi Tangata

- Horekau ana

Ahumoni

- Horekau ana
-

Hononga

Ko tā te tūranga nei he whakatupu, he tiaki i ngā hononga e whai ake nei:

Tarāwhare (i roto o Te Mātāwai)

- Te Tumu Whakarae (CEO)
- Pou Haumitanga
- Tīma Hautū o Te Mātāwai
- Māngai Kāhui
- Toihau o ngā Pae Motuhake

Tarāwaho (i waho o Te Mātāwai)

- Te hunga tērā ka tonono me ngā kaitono pūtea haumitanga a Te Mātāwai o tēnei wā.
 - Ngā Umanga Māori mō te reo Māori (Te Māngai Pāho, Te Taura Whiri, Whakaata Māori)
-

Haepapa matua

Ko ngā haepapa matua e whai ake nei mō te tūranga ka āwhina ki te whakatinana i te whakakitenga me te kaupapa matua a Te Mātāwai ka:

- Tautoko i te whakatutukinga o te Rautaki Haumitanga a Te Mātāwai mā te:
 - Āwhina i ngā Pae Motuhake ki te whanake mahere haumitanga ā-rohe e hāngai ana ki te Rautaki Haumitanga a Te Mātāwai
 - Huataki i ngā rauna haumitanga mō tēnā, me tēnā Pae Motuhake ka whakatinana i te mahere haumitanga ā-rohe a tō rātou Kāhui
 - Noho hei kaihuawaere pono mō te whai tikanga o te Pae Motuhake mā te whai whakaaro tonu ki, me te whakarite i ngā hui a ngā Pae Motuhake e pā ana ki ngā rauna haumitanga me ngā tukanga tautapa
 - Whakatūturu i te whai tikanga o ngā Pae Motuhake mā te āta whai kia hiranga te tukanga hui a te mana ārahi (ārahī, te tuari i ngā pepa matua i roto i te wā tika, te tuhi me te tuari i ngā āmiki)
 - Tautuhi, ka whakatutuki anō i ngā hiahia taha whakahaere, taha rauemi tērā kā ara ake hei tautoko i ngā mahi whakamahere me ngā mahi a te kāhui.
- Whakatūturu i te hiranga o ngā putanga whakahaere hononga, e whakaaturia ai te pai ki te:
 - Noho hei Kaihuawaere mō tēnā me tēnā Pae Motuhake
 - Mahi ngātahi ki ngā Kaitono i te tukanga tonu, ina whakaaetia, i te tukanga whakariterite i te kirimana me te tuku i te kirimana.
 - Whakapāpā haere mō ngā take haumitanga, tautapa i waenga i tēnā me tēnā Pae Motuhake, i te Tari me te Poari
- Āta tiaki i ngā kōrero pono e taea ana te arotake hei tautoko i te mana me te rite tonu o ngā whakatau a te Pae Motuhake mā te:
 - Whakaatu i tētahi tikanga mō te tiaki kōrero tāhiko whai kōunga e pā ana ki ngā āhuatanga katoa o ngā mahi a tēnā me tēnā Pae Motuhake
 - Noho ngaio ki te whakamahī, ki te taunaki hoki i te pūnaha haumitanga a Te Mātāpuna
 - Whakariterite me te whakahaere i ngā kirimana katoa kia hāngai ai ki ngā whakatau a te Poari
 - Tautoko me te tuku kupu ārahi ki ngā Pae Motuhake e tūturu ai te whakatutuki i te tiroiro tūraru huna me ngā hiahia taha ture.

**Tohu mātauranga,
pūkenga,
mātauranga, wheako**

Kāore i ritenga tūturu ngā tohu mātauranga, ngā pūkenga me ngā wheako e whai ake nei engari ka paingia:

- Tētahi tohu kura tuatoru
- Ngā wheako ki te whakarite mahere haumitanga;
- Ngā wheako ki te tāpae ratonga tokomatua papai, whai tikanga ki te mana ārahi;
- Ngā pūkenga hiranga ki te whakahaere hononga me te āhei ki te mahi tika ki te hunga whai pānga whānui mai i te taha mana ārahi ki te hapori;
- Ngā wheako ki te tuhi pūrongo me te tuku kupu ārahi;
- Te matatau ki te reo Māori me te reo Ingarihi;
- Ngā pūkenga whakapāpā kaha (taha tuhi, taha kōrero);
- Kaitaunaki mō te whakarauora i te reo Māori;
- Ngā wheako mahi tahi ki te whānau, te hapū, te iwi, ngā whakahaere Māori me ngā hapori Māori;

Tohu Utu

Ka whakawāteatia ina tonoa
